

SOCIALNA MISEL

LJUBLJANA

L. V.

1 • 9 • 2 • 6

ŠT. 5.

VSEBINA 5. ŠTEVILKE Z DNE 1. MAJA 1926.

Članki in razprave:

Dr. Hohnjec Jos.: Ob Pašičevi »osemdesetletnici«	Stran	97
Dr. Jeraj Jos.: Naše mladinsko gibanje	„	101
Dr. Basaj I.: Problem slovenskega združništva. (Dalje prihodnjič.)	„	104
Dr. Grivec Fr.: Obnova po cerkvi	„	107
Erjavec Fr.: Pregled zgodovine socialističnega gibanja med Slovenci. (Dalje prihodnjič.)	„	112

Pregled:

Politični pregled:

Zunanje politični dogodki (Fr. S.)	„	115
Notranje politični pregled (Fr. S.)	„	116
Literatura	„	117

Kulturni pregled:

Vidovičev kulturno-etični pokret (I. K.)	„	117
Literatura	„	118

Socialni pregled:

Konec stranke narodnih socialistov (—c.)	„	118
Ob »Socialnem katekizmu.« (Konec prihodnjič; A. U.)	„	119

Gospodarski pregled:

Poslovna poročila in bilance (D. P.)	„	120
--	---	-----

„SOCIALNA MISEL“ izhaja vsakega prvega v mesecu. — Urejuje jo in oblastem odgovarja Fran Erjavec, na čigar naslov (Ljubljana, Poljanska cesta šte. 18) je pošiljati tudi rokopise. — Upravništvo je v Ljubljani, Jugoslovanska fiskarna, kolportажni oddelek, Poljanski nasip 2. — Za Italijo je poverjeništvo v Gorici, Via Carducci 2. Naročnina za vse leto znaša 50 Din, za Italijo 25 lir, za ostalo inozemstvo 60 Din. — Izdajatelj: Dr. A. Gosar, Ljubljana. — Tiska jo Jugoslovanska fiskarna v Ljubljani, za katero odgovarja Karel Čeč.

SOCIALNA MISEL

L. V.

V LJUBLJANI, 1. MAJA 1926.

ŠT. 5.

Dr. Jos. Hohnjec:

Ob Pašičevi „osemdesetletnici“.

Kraj njegovega rojstva je bolj znan nego čas. O kraju ni dvoma. Sedem mest se je kosalo med seboj za čast rojstnega kraja grškega pesnika Homerja. Za Pašiča je Zaječar kot rojstni kraj izven debate. Ni pa tako gotovo, kdaj je bil rojen. »Ilustrovani radikalni almanah za g. 1925.« (tiskarna grafičnega društva »Makarije«, Beograd-Zemun) se odločuje za l. 1844. Drugi datirajo čas Pašičevega rojstva za dve, celo za tri leta naprej; torej v l. 1842. ali celo 1841. Koliko je pravzaprav Pašič star, ne ve menda nihče drugi, nego sam Bog.

Sigurnejši pa je rojstni datum radikalizma v Srbiji: 8. november 1873. Tega dne je namreč izšla 1. številka »Javnosti«, ki jo je v Kragujevcu izdal duševni oče radikalne stranke, Svetozar Marković.

Rojstvo radikalne stranke v Srbiji je torej časnikarsko. Ideje, ki jih je v svojem listu začel srbskemu narodu tolmačiti Svetozar Marković, je prinesel s seboj iz Rusije in Švice, kjer je z drugimi srbskimi dijaki, med njimi z Nikolom Pašićem, študiral. V Zürichu so ti srbski dijaki imeli lastno tiskarno, v kateri so tiskali srbske prevode ruskih knjig. Kakšno mišljenje je vladalo v mladih glavah, dokazuje ruska knjiga »Kaj je država?«, katero so prevedli na srbsčino. Na vprašanje: »Kaj je država?«, se odgovori na prvi strani: »Država je zarota onih, ki imajo lastnino, proti onim, ki nimajo ničesar.« Na vprašanje: »Kaj je lastnina?«, se odgovori v knjigi kratko in jasno: »Tatvina«. V Zürichu niso na srbske dijake vplivale samo ruske knjige, marveč tudi ruski emigranti, zlasti znani ruski revolucionar Bakunin, ki je imel velik vpliv na mladega Pašiča. Ti dijaki so se smatrali za člane socialistične internacionale ter so mesto države zahtevali »zvezo svobodnih občin«.

Porod radikalizma v Srbiji je bil težak. Svetozar Marković je bil radi pisave »Javnosti« obsojen na 18 mesecev zapora ter je, čeprav bolan, odsedel polnih 9 mesecev. Ko je konec l. 1874. prišel iz zapora, je z novim letom začel izdajati nov list »Oslobodenje«, toda 26. februarja 1875 je v Trstu umrl.

Pristaši, katere so Svetozar Marković in tovariši zbrali okoli sebe, so po večini bili delavci državne fabrike — topolivarne — v Kragujevcu, dijaki ter siromašni in stiskani ljudje; tem so se kmalu začeli pridruževati ljudje iz najštevilnejšega stanu srbskega naroda: kmetje. Do ločitve socialističnih elementov, ki so nekaj bili glavni steber radikalizma, iz stranke, katera se je od leta do leta vedno bolj buržoazirala, je prišlo l. 1902., ko je Dragiša Lapčević ustanovil novo socialistično stranko.

Radikalna stranka pa se je vedno bolj razvijala v najodličnejšo zastopnico buržoazije in plutokracije v državi.

Prvo zmagó na polju praktične politike je radikalna stranka dosegla pri občinskih volitvah leta 1875. v Kragujevcu, kjer je občinsko upravo dobila v svoje roke. Dne 15. februarja 1876, povodom mestnega zbora v Kragujevcu, na katerem naj bi se glasovalo o nezaupnici novi radikalni občinski upravi, ko sta za občinski odbor glasovala 402 volilca, proti pa samo eden, je prišlo v mestu do velikih demonstracij in neredov. Demonstranti so v sprevodu nosili veliko rdečo zastavo z belim napisom »Samouprava«. Ko se je sprevod vrnil k občinski hiši, so na njej zastavo razobesili. Zvečer je prišel v mesto del vojske ter demonstrante in razgrajajoče razpršil. Sledilo je zapiranje demonstrantov in strankinih voditeljev. Med njimi, ki bi morali biti zaprti, je bil tudi Nikola Pašić. Ko so ga pa iskali, ga je zmanjkalo. Srbski politični zgodovinar Živ. Živanović pripominja: »On nije imao tada prilike, da podeli sudbu sa svojim drugovima — nešto, što se ponavlja i docnije u njegovoj političkoj evoluciji« (»Politička istorija Srbije«. Knjiga druga, Beograd. Izdavačka knjižarnica Geze Kona, 1924, str. 144.)

Prve zastopnike v srbskem parlamentu je imel radikalizem že l. 1875., njihovo število je naraslo meseca februarja 1877, ko so bile volitve v Veliko narodno skupščino, ki bi morala glasovati o miru po srbsko-turški vojni. Pašić sam je bil izvoljen naslednjega leta (1878), ko so bile volitve pod vladó Jovana Ristića, voditelja liberalne stranke. Na prvem mestu v radikalni sredini se Pašićevo ime prvikrat pojavi na proglasu »Prijeteljima, narodu«, ki ga je radikalna stranka izdala po razpustu narodne skupščine po napredni vladi Milana Piroćanca 24. oktobra 1880. Po volitvah 30. novembra 1880 je bil Pašić izbran za predsednika narodne skupščine, a knez Milan izvolitve ni hotel potrditi, kar se je ponovilo leta 1883. Dne 8. januarja 1881 je začel izhajati organ narodne radikalne stranke pod naslovom »Samouprava«. Prva številka je objavila program nove stranke, ki ga je podpisalo 38 poslancev. Dostavljena je pripomba: »Potpisivanje na ovaj program otvoreno je za sve narodne poslanike kod nar. poslanika Nikole Pašića.« Pašić še ni bil formalen šef stranke. »Samouprava« je 7. novembra 1881 zapisala ponosne besede: »Mi nemamo naročite barjaktare, nemamo vodje ni šefove. Mi smo svi ravni vojnici naših ubedjenja.« Na prvem velikem glavnem kongresu stranke, ki je bil v Kragujevcu 26.—28. julija 1882, je bil Pašić izvoljen za predsednika. Od takrat datira njegovo prvenstvo v stranki.

Na tem kongresu se je stranka razvila iz nekdanje »delavske« stranke v stranko širokih mas srbskega kmetskega ljudstva. Število njenih pristašev je rapidno naraščalo od dne do dne. Stara liberalna stranka je v dolgoletni borbi iztrošila svoje sile. Napredna stranka, ki je od l. 1880. bila celih 7 let na vladi, ni imela prave zaslombe med narodom; da bi se obdržala na vladi, je storila veliko napak, ki so vse prišle v korist radikalni stranki. Ta stranka je imela nov, privlačen program, ki je

potegnil za seboj zlasti vse to, kar je bilo mladega in neorientiranega med narodom. Naprednjaki so s slabo upravo in z nasilnim režimom ljudi tako rekoč natirali v radikalno stranko, ki se je v kratkem času številčno tako okrepila, da je mogla vzdržavati vsa preganjanja ter sprejeti borbo s celim državnim aparatom od vladarja do slehernega naprednjaškega kmetskega sodnika v vasi.

Antipatija kneza Milana Obrenoviča, ki se je 12. februarja 1882 proglasil za kralja, je naraščala od dne do dne. Po ponesrečenem atentatu Ilke Marinkovičke, ki je 11. oktobra 1882 streljala na kralja, pa ga je zgrešila, so radikale dolžili, da so duševni povzročitelji atentata. Razdraženost kralja Milana je dosegla vrhunec, da ni mogel mirno izgovoriti imena radikal.

Volitve v narodno skupščino 7. septembra 1883 so prinesle radikalni stranki veliko zmago. Na dan sestanka skupščine se je v klub radikalne stranke vpisalo 72 poslancev. Teden dni pozneje je bila skupščina zaključena. Dne 21. oktobra je v timočki krajini izbruhnila »Timočka ali zaječarska buna«. Povod za njo je bila zapovedana oddaja orožja, koji se je ljudstvo protivilo. Vojaštvo je upor kmalu zadušilo. Proti glavnim krivcem je postopal nagli sod. V noči od 25. na 26. oktobra so zaprli vse člane glavnega odbora radikalne stranke v Belgradu, razen predsednika Nikole Pašiča, ki je kot liferant kamenja za železniški savski most, ki se je takrat zidal, pravočasno prešel na tem mestu preko Save ter pobegnil v Zemun. Vsi drugi člani glavnega odbora so bili potem postavljeni pred naglo sodišče v Zaječaru. Od 819 obtoženih je bilo obsojenih 94 na smrt, 640 pa v ječo, oziroma zapor.

Med tistimi, ki so bili obsojeni na smrt, je bil tudi Pašič, ki je preko Ogrske in Romunije zbežal v Bolgarijo, kjer je živel nekaj let. Ko je izbruhnila vojna med Srbijo in Bolgarijo (od 2. do 14. novembra 1885), je Pašič pošiljal preko meje proglase srbskemu narodu, naj ne sledi povelju za vojno ter se ne bojuje.

Zato je bil Pašič s tistimi tovariši, ki so pobegnili v Bolgarijo, izključen iz pomiloščenja, ki ga je kralj Milan 1. januarja 1886 naklonil tistim, kateri so bili obsojeni »za delo pobune 1883. godine«. Vsled tega pomiloščenja se je nekaj stotin državljanov, med njimi dosti uglednih, vrnilo v svobodo. Situacije Pašiču v prid ni mogla spremeniti niti zvezna vlada združene opozicije, ki je pod vodstvom Jovana Ristića vzela 1. junija 1887 državno krmilo v roke in v kateri so bili prvi radikalni ministri — 4 po številu —, niti čisto radikalno ministrstvo, kateremu je načeloval polkovnik, pozneje general Sava Grujić. Tri dni po nastopu radikalne vlade — 22. dec. 1887 — je kralj Milan pisal ministru predsedniku pismo, v katerem pravi: »Rešili smo se: pomilovati i one krivce iz dela pobune 1883, koji se danas nalaze van otadžbine. Ljubav k njoj i osećanje dužnosti prema njoj nalaže nam, da od toga pomilovanja isključimo Nikolu Pašića.«

Vrnili so se vsi emigranti, samo Pašič ni smel, dokler je Milan kraljeval. Ko pa se je kralj Milan 22. februarja 1889 odpovedal prestolu, so

pet dni nato od njega postavljeni namestniki (Jovan Ristić, general Kosta Protić in general Ivan Beli-Marković) podpisali ukaz, s katerim se Pašiču odpušča smrtna kazen ter se mu vračajo vse pravice, katere je izgubil z obsodbo zaječarskega naglega sodišča.

Pašičeva rehabilitacija se je izvršila brzo. Pri volitvah za izredno narodno skupščino 14. septembra 1889 je bil izvoljen kot zastopnik Belgrada. Radikalna večina ga je izbrala za predsednika skupščine, katero je imel tudi l. 1893. in 1897. Prvikrat je postal minister 11. februarja 1891, ko je sestavil radikalno vlado, v kateri je bil predsednik brez portfelja. Čez leto dni je poleg predsedništva vzel prvič v svoje roke resort zunanje politike. Kot predsednik vlade je meseca julija 1892 spremljal kralja Aleksandra Obrenoviča na njegovem obisku pri ruskem carju Aleksandru III. Pri tej priliki in kot poslanik Srbije v Petrogradu l. 1893./94. je pripravil ono približanje Srbije Rusiji, katero se je tekom let izgradilo in izpopolnilo ter je Srbiji v največji meri pripomoglo do velikih uspehov na polju zunanje politike.

Ko je Bosanec Gjura Knežević izvršil 24. junija 1898 atentat na kralja Milana — Ivandanski atentat —, ki se je izjalovil, je Milan takoj vzkliknil: »To je delo Nikole Pašiča in njegovih radikalov!« Na intervencijo Rusije preko Nemčije in Avstrije je bil Pašić od naglega sode obsojen na 5 let zapor, toda vsled tega posredovanja takoj pomiloščen pod pogojem, da prostovoljno takoj odpotuje v inozemstvo. Tam je ostal, dokler ni kralj Milan definitivno zapustil Srbije.

Ko je kralj Aleksander dal l. 1901. novo ustavo z ustanovo senata, je bil Pašić izvoljen za senatorja, kar je ostal, dokler ni kralj Aleksander meseca marca l. 1903. suspendiral ustave. Dne 29. maja l. 1903. je kralj s soprogo Drago padel kot žrtev oficirske zarote.

Naslednjega leta je Pašić vstopil v kabinet Save Grujića kot minister zunanjih zadev. Ta resort je obdržal, ko je l. 1906. sestavil svojo vlado. L. 1910. je stopil na čelo skupni radikalno-samostalski vladi. Od takrat je z malimi izjemami ostal na čelu vlade kraljevine Srbije do svetovne vojne in med vojno.

Ko se je ustanovila kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev, ni bil imenovan za predsednika prve vlade nove države. Šele ko se je vrnil kot zastopnik naše države z mirovnega kongresa v Parizu, se mu je posrečilo dokopati se zopet do oblasti. Početkom leta 1921. je sestavil vlado radikalov, demokratov in muslimanov, katerim se je pridružil Ivan Pucelj s svojimi slovenskimi »samostojneži«. Ta vlada je dala naši državi vidovdansko ustavo. Od takrat je Pašić ostal na čelu vlade s tromesečno izjemo Davidovičeve vlade v poletju 1924 neprestano do Velike noči 1926.

Nikola Pašić si je s svojimi državnimi sposobnostmi in s svojo znano srečo, ki ga je spremljala skozi življenje, stekel mnogo odličnih zaslug za Srbijo. Veliko teritorialno naraščanje te države je vezano na njegovo ime. Za novo državo, ki je nastala vsled zedinjenja Srbov, Hrvatov in Slovencev, njegovo delovanje ni bilo ne blagodejno, ne uspešno.

Na polju zunanje politike so ti uspehi karakterizirani z rapalsko pogodbo in njej sledečimi konvencijami ter s tako zvanim paktom prijateljstva med našo državo in Italijo. Na polju notranje politike se je vidovdanska ustava s svojim mehničnim in krutim centralizmom izkazala kot pravo Kosovo za našo skupno državno idejo.

Čim dalje traja velesrbski centralistični režim, tem bolj se množijo njegove težke, bridke in pogubne posledice in z njimi se množijo dokazi, da je ta centralizem samo sredstvo za politično in zlasti za gospodarsko eksploatacijo prečanskih krajev.

Pašić je fizično prestar, da bi se mogel iz milie-ja balkanskega politika dvigniti na višino državnika, ki z bistrim očesom in toplim srcem obsega vso našo raznoliko državo ter resno računa z bitnimi potrebami in zahtevami hrvatskega in slovenskega naroda.

Za radikalno stranko je Pašić nekaj idol, ki je predmet posebnega kulta. Pa tudi tukaj mora veljati znana grška prislovica: *«Μηδὲν ἄγαν»* (latinsko: nihil nimis). Ako omenjeni »Ilustrovani radikalni almanah« slovesno vzklika: »Pašić je radikalna stranka, radikalna stranka je Pašić,« se najbrže ne zaveda dalekosežnosti svoje trditve. Kaj pa, ko Pašić umre! Ali bo z njim tudi umrla radikalna stranka?

Dr. J. Jeraj:

Naše mladinsko gibanje.

19. septembra preteklega leta se je vršil 4. kongres katoliške mednarodne mladinske organizacije v Rimu. Zastopniki 26 različnih narodov so se predstavili papežu, bil je veličasten trenotek, ko je sv. Oče kakor ob drugem binkoštnem prazniku govoril mladini tako različnih narodov o temeljnem programu nove katoliške mladine: Pax Christi in regno Christi, mir Kristusov v kraljestvu Kristusovem. V dobro premišljenih referatih so posamezni referenti na zborovanjih podali glavne ideje-vodnice, ki naj dajo podlago za kraljestvo Kristusovo. To so bile predvsem bratstvo vseh narodov, medsebojna ljubezen v javnem in gospodarskem življenju, v narodih samih pa ljubezen med vsemi sloji, posebno še do delavskega stanu. Zdelo se je, da je bilo težišče vseh govorov ravno v tem zadnjem načelu ustvariti tudi v vsakem posameznem narodu na znotraj ljubezen in dobrohotnost med sloji. Vsi udeleženci tega kongresa, tudi zastopniki Jugoslovanov, so se razšli z devizo ustanoviti regnum Christi predvsem v svojem narodu.

Vprašanje nastane tu za našo jugoslovansko katoliško mladino, kako ona s svojim delom udeležuje praktično program svetega Očeta c božjem kraljestvu.

Predvsem je glavni izraz tega duha kraljestva Kristusovega enotnost v akciji. Francoski, italijanski katoličani so to na kongresu pokazali, imajo enotno katoliško mladinsko organizacijo

Tudi skoro vse druge katoliške države razven Nemcev imajo v državah enotno katoliško organizacijo. V tem oziru je pri nas katoliška mladinska organizacija zelo razbita. Nimamo niti Slovenci in Hrvati skupne katoliške reprezentance, niti nismo vsak zase edini. Dijaška organizacija je razdeljena na več vrhovnih instanc, organizirana je v Orlu, Dijaški zvezi, kongregacijah in poleg tega še v svobodnih krožkih, ki se nikamor ne štejejo. Druga mladina je sicer tudi razdeljena, vendar je kolikor-toliko združena v Orlu, ki pa tudi ne združuje Slovencev in Hrvatov. Kako naj mi potem z drugimi narodi držimo občestvo, ko ga ne znamo niti med seboj!

V našem narodu tudi zevajo velika razredna nasprotstva med sloji. Dijaška mladina naša je to prva začutila, zato se v njej toliko govori o novih življenskih stikih med dijakom in delavstvom. Vendar kljub vsem poskusom je današnje dijaštvo duševno bolj ločeno od delavstva kakor je bilo kdaj poprej, ker ni znalo poiskati delavstva. Kolikor je iskalo z njim stika, so bili le posamezni delavci posebno mladi iz Krekove mladine, ali gralci Ljudskega odra in telovadci pri Orlu, kjer so se pa sešli le z izbranci iz delavstva. Niso pravzaprav prišli dijaki k delavcem, temveč delavci k dijakom. Inteligenca naj bi bila našemu delavstvu duševni sok, ne pa da mu jemlje še tiste najboljše ljudi, ki bi lahko bili njegovi voditelji, in jih zaposluje v nedelavskih organizacijah. Odtuji jih tako lastnemu njihovem delokrogu, za katerega bi se morali predvsem zanimati. Naša mlada inteligenca bi morala poiskati delavstvo v njihovem lastnem življenjskem krogu in njihov delavski etos dvigati, ne pa posameznim malo bolj talentiranim delavskim voditeljem usiljevati svoje meščanske manire.

Mladinsko naše gibanje si je v smislu uresničenja socialnega kraljestva Kristusovega postavilo za geslo preprostost, notranjost, popolno resnicoljubnost. Mladina se je izolirala v malih krožkih od sedanjega pokvarjenega sveta, da bi mogla med seboj ustvariti novi boljši milje. To je bilo čisto prav, da so si začeli snovati svoje krožke, saj je tudi reformacija po prvih kristjanih izšla iz takih malih krožkov, ki so se v njih sredi velikomestnega poganskega miljeja izolirali kristjani. A ti krožki ne smejo biti samonamen. Imeti smeje samo začasni značaj, trajati samo tako dolgo, da se v njih izobličijo novi ljudje, potem pa morajo svoj delokrog raztegniti na maso in jo prekasiti s svojimi ideali. Naši mladi pa mislijo, da so ti krožki cilj, se preveč omejujejo na konventikle, izbrane aristokratske krožke, življenje pa pluje s polnimi valovi mimo njih. Ljudstvo, ki so mu mislili prvotno vse dati, pa nima ničesar od svoje inteligence. Ne moremo zato dovolj našim mladim, ki se zbirajo v teh krožkih po naših dijaških centralah, poudariti, da izolacija je relativno potrebna le toliko, da se zavarujejo pred nivelizirajočimi vplivi mase, ne smejo pa se izolirati **pred življenjem in resničnostjo**. Iz izoliranih krožkov so v zgodovini človeštva izšli do-

stokrat najbolj fantastični in življenju odtujeni nazori, ker niso bili v kontaktu z življenjem. Kako dobro bi bilo zato, da bi se naša mladina bolj približala delovnim slojem, delavcu in kmetu, da bi se zavedala tega, da pravi voditelji morejo rasti in se razvijati med ljudstvom, da se ne smejo sramovati iz žuljeve roke sprejeti trd, a močen kruh znaniosti, ki se je pridobila ne v knjigah, temveč v težkih izkušnjah življenja.

Obenem z gibanjem v krožkih se je pojavilo med našo inteligenčno mladino nekako nasprotje do vsake reglementirane organizacije. Svoboden razmah za svobodnega duha. Vsebina je glavno oblika postranska stvar. Načeloma se sovraži vsak poslovnik, paragraf. V tem gibanju naših mladih je marsikaj zdravega, mlad človek čuti instinktivno odpor proti zunanji avtoriteti, ki nima za seboj nobenega duha in vsebine. Toliko je torej potreben prelom, da pridemo zopet do globljega življenja. A prelom pa ne sme biti trajna prikazen, mora biti samo trenoten prehod v nov red, popolnejši, ki odgovarja novemu duhu. Vsaka vsebina rabi oblike, sama oblika brez vsebine je manira, konvencionalnost, a sama vsebina brez oblike pa je kaotičnost, sploh ne more obstojati. Dobro bi bilo, da bi vsi kmalu to spoznali, potem bodo znali naši mladi dovolj uvaževati tudi obliko, še posebno orlovsko. Orlovstvo, kakor je danes med nami, je čisto gotovo prava slovenska ljudska organizacija, ni pa še popolna, a stalno napreduje. Ako bodo znali naši najmlajši vložiti vanj svoje moči, bodo ta razvoj samo pospeševali, s kujarstvom, pasivnostjo pa bodo po nepotrebnem dobri stvari škodovali. Orlovstvo ima v sebi tudi polno takih uredb, ki so sposobne organično dvigati mlade ljudi v znanosti in duševni rasti sploh. Orlovstvo je materinska zemlja, ki bodo na njej lahko zrastle značaji, ker v opori starejših bodo mladi dobili tisto notranjo moč, da bodo mogli svojo mladostno subjektivistično v pretiranci avtonomijo se nagibajočo nprav pravilno usmeriti. V tem oziru je mladim Orlovstvo s svojo strumno organizacijo in disciplino sploh nenadomestljivo.

Kakor v našem mladinskem gibanju marsikaj potrebuje poprave, tako bo treba tudi nam starejšim v marsičem popraviti svoje metode napram mladim, ako bomo hoteli upostaviti od papeža hoteno regnum Christi. Mi starejši se kaj radi uživimo v vlogo moralnega pridigarja in komandanta in se ne zavedamo dovolj, da mlad človek ničesar tako ne odklanja, kakor moralne pridige in usiljivo avtoriteto. Mlad človek je ponosen na svojo svobodo, pustimo mu jo, kolikor jo sme imeti po naravnem in božjem pravu. Sicer je bolj komoda vzgoja, ki samo od zgoraj dol ukazuje in zahteva brezpogojno uklonitev, a taka vzgoja nikdar ne izklesše samostojnih značajev. Vzgoji le servilne ljudi, ki se dajo danes od tega jutri od drugega voditi, klonejo vsakemu vetru, ali veje od te ali od druge strani. Takí ljudje bodo subalterni ljudje, korporali, nikdar pa ne bodo sposobni za voditelje ljudstva, ki morajo znati tudi samostojno stopiti na branik. In vendar

mi hočemo vzgojiti iz naših mladih voditelje, ne pa feldvebljev. Zato ne zabavljajmo preveč, da je mladina revolucionarna, kaj pa če smc tudi mi poleg revolucionarne mladine premrtvi in prekomodni. Naši stari in mladi bi se ravno v tej točki glede vzgoje k samostojnosti lahko mnogo učili ravno od orlovstva, ki je našlo med svobodo in avtoriteto srečno srednjo točko.

Da bomo vsi ustvarili regnum Christi na zemlji, bo potrebno, da mladi in stari vzajemno delamo, orjemo njive božje kulture. Tu se dostikrat sliši pritožbe, da stari premalo razumevamo mlajše v njihovih težnjah in hotenju. Kaj pa če bo le res, da mi preveč tičimo v preteklih časih, da ne razumevamo tako sedanjega časa in novega rodu, kakor bi bilo treba. Prepričan sem, da bodo te medsebojne pritožbe o nerazumevanju takoj prenehale, ako nas bodo mlajši videli, da skupno z njimi naprej orjemo njive, da imamo smisel za vsako resnično potrebo novega časa in smo pripravljeni sprejeti nasvete tudi od Benjamina, samo če so dobri. Za to skupno oranje se moramo vsi združiti, pa bo dobro. Bolje bo naprej pot kazati, kakor pa samo prohibitivno naknadno popravljanje, kar so mladi samim sebi prepuščeni zagrešili. — Toliko c našem mladinskem gibanju ob trenutku, ko nas sv. Oče kliče na delo za regnum Christi, kraljestvo božje na zemlji.

Dr. I. Basaj:

Problem slovenskega združništva in njegove naloge v bodočnosti.

Ni še staro slovensko združništvo. Ravno zato pa ima svoje težke probleme, ki so tem težji, ker je dolga doba svetovne vojne normalni razvoj slovenskega združništva ovirala, lahko trdimo na marsikaterem polju celò uničila to, kar se je v desetletjih s trdom zgradilo. Pa tudi gospodarske, politične in socialne razmere v dobi po vojni so take, da se v njih problem zdravega razvoja združništva znatno poostruje.

I. Moralne osnove.

Če razmotrivamo o problemih združništva, moramo na prvem mestu govoriti o združni zavesti. Združna ideja more lepo uspevati samo med ljudstvom, katero se globoko zaveda koristi in potrebe združne skupnosti. Najmočnejša je zavest skupnosti tedaj, kadar k skupnosti priganja sila. Tak je bil položaj v prvih letih Krekovega združnega dela od l. 1890. dalje, ko je še bohotno cvetelo po slovenskih krajih, zlasti na Dolenjskem in Notranjskem ter na Ptujskem polju denarno in blagovno oderuštvo. Tedaj pač ni bilo treba toliko kazati na socialne krivice, ki jih ljudstvo trpi vsled pomanjkanja skupnosti pod bičem oderuhov, razkosevalcev zemljišč, liberalnih gostilničarjev in trgovcev itd. Ljudstvo je tedaj na svojih plečih bridko čutilo vso krivičnost tega biča. Zato je bilo treba

ljudstvu samo pokazati, da je m o g o č izhod iz te bede, da je m o g o č a rešitev pred tem bičem v gospodarski skupnosti, v združništvu. Ljudstvo samo je torej pričakovalo rešitve in se z zaupanjem zbiralo okoli onih, ki so mu rešitev iz gospodarske bede prinašali v gospodarskih združah.

Vsa leta po vojni pa se pri združnem delu zelo težko občuti, kako zelo je delovanje združ otežkočeno, pogostoma celò onemogočeno vsled pomanjkanja združne zavesti, vsled pomanjkanja duha skupnosti in vzajemne pomoči. Načelo moči in nasilnosti, ki je vsa leta vojne slavilo svoje orgije, se je zopet uveljavilo v našem gospodarstvu. Gospodarsko močni in gospodarsko sposobni ljudje, ki jim je zlasti vsled splošnega materializma in velike sebičnosti otopel čut za pravičnost, pač vidijo, da v gospodarski skupnosti v združah ne pridejo na svoj sebični račun. Zato gospodarsko skupnost raje razbijajo nego bi jo ustvarjali. Ravno v teh letih ima združna zgodovina zaznamovati žalostne slučaje, da se par oseb polasti združe in vse poslovanje združe vodi tako, da je njim v korist, ne pa v korist vseh združarjev. Vedno splošnejša postaja tendenca, da se potom dodelitve deležev polasti združe par velezdružarjev, ki s številom svojih deležev preglasujejo vse ostale združarje. Seveda se taki velezdružarji pred drugimi in pred seboj opravičujejo s tem, da hočejo s tem zavarovati združo pred ljudsko nestalnostjo in omahljivostjo. To ubija pravi združni demokratizem, po katerem morajo združarji biti ravnopravni. Celò taki slučaji so se dogajali, da se je par oseb s premočjo deležev ne le polastilo združe, temveč si tudi v dolgih letih nabrano premoženje združe razdelilo. Toda to so slučaji, ki jih statistika ne more zagrabiti. More se pač ugotoviti samo, da je združga likvidirala, ne dajo se pa ugotoviti notranji razlogi, zakaj je likvidirala.

Brez požrtvovalnosti ne gre združga, zlasti ne v začetku poslovanja, dokler se ne okrepi. Vojna pa je ustvarila preveč materialističnega duha. Zato se pojavlja pri združah velika težava, kako najti za vodstvo združe, za načelstvo in nadzorstvo požrtvovalne voditelje. Pred združništvom stoji problem vzgoje širokih mas za združno idejo in problem intenzivne izobrazbe in vzgoje mladine za združne voditelje. Prvo se da doseči s tiskom, predavanji itd. Za vzgojo dobrih voditeljev pa je treba temeljitejšega in trajnejšega dela. Tako vzgojo bi po mojem mogla nuditi le intenzivno delujoča mladinska organizacija, ki v mladih gospodarjih ne le goji in krepi potrebni idealizem, ampak tudi s svojim delom daje potrebno poslovno izobrazbo za primeroma nekomplirano, dosti priprosto poslovanje združ. Precej jasno se že vidi, da pri Slovencih tej nalogi z intenzivnim delom najbolj ustreza orlovska organizacija. Združništvo mora torej posvetiti orlovski organizaciji prav posebno pozornost ne le v smeri, da skuša pri programu orlovske vzgoje uveljaviti specifično tako vzgojo in izobrazbo, ki sta potrebni za vodstvo združ, ampak tudi v tej smeri, da združne organizacije vsestransko podpirajo Orlovstvo v prepričanju, da so te podpore investicije za bodočnost združništva, za vzgojo bodočih združnih voditeljev.

II. Zadržna zakonodaja.

Drugi problem, ki pa ni samo problem slovenskega združništva, je vprašanje novega združnega zakona za našo državo. Izkušnje jasno kažejo, kako odločilen pomen imajo pravne norme za razvoj ustanove v eno ali v drugo smer. Avstrijski združni zakon iz l. 1873. z dodatnimi zakoni o rajfajzenskih posojilnicah iz l. 1889. in o reviziji zadrž iz l. 1903. se je na splošno pokazal kot zelo ugoden za razvoj združništva in je posebno z zahtevo obveznih revizij ustvaril potrebni korektiv k edino pravilnemu in zdravemu načelu svobodnega združevanja v zadržah brez vsakega vmešavanja upravne oblasti. Med zelo pisano zakonodajo v naši kraljevini se more trditi, da je ta zakon še najboljši. Posebno njegova definicija zadrž je tako široka, da se more združna oblika uporabljati v vseh panogah gospodarstva, v vseh poklicih, kar o drugih zakonih, ki veljajo na ozemlju naše kraljevine, ne moremo trditi. Srbski združni zakon pozna n. pr. le dva tipa: kmetijske zadrž in obrtniške zadrž. Tuja mu je združna skupnost konsumentov, tuja združna skupnost delavcev za prevzemanje gotovih del, tuja združna skupnost malih kmetov ali poljskih delavcev za skupni najem in za skupno obdelavo zemlje.

Danes vidimo dve tendenci: ena hoče ustvariti za vso državo veljaven združni zakon, ki bi bil tako širok v definiciji zadrž, da bi se mogle vse vrste zadrž snovati po skupnem enotnem zakonu. Druga tendenca, katera v praksi zmaguje, pa je za diferenciranje in specificiranje združne zakonodaje za posamezne vrste zadrž. Na podlagi tega imamo poleg srbskega zakona o poljedelskih in obrtniških zadržah poseben zakon za združni tip agrarnih zajednic, poseben zakon za nabavljalne zadrž državnih uslužbencev, poseben zakon za zadrž za poljedelski kredit; s poslednjim se n. pr. že uvaja svoje vrste državno združništvo, ki eliminira bistvene momente svobodnega združništva: svobodo, demokratizem in zasebno iniciativo. Če bomo korakali po tej poti naprej, bomo imeli celo vrsto združnih zakonov, za vsako vrsto svoj zakon, pri tem pa bomo prišli glede enotnosti združništva in glede temeljnih načel združništva v tak kaos, da beseda zadrž sploh ne bo pomenila več to, kar pomeni drugod in kar bi morala pomeniti tudi pri nas.

Gotovo mora biti danes zahteva združništva unifikacija združne zakonodaje. Nevarno pa je pri tem, kar se je dogajalo že nekajkrat pri teh unifikacijah, da namreč od te unifikacije nimamo pričakovati napredka in moderniziranja v združništvu. Unifikacija ima pri nas običajno rezultat niveliranja modernjših form gospodarstva in pravnega življenja z zaostalimi primitivnimi formami v prejšnji Srbiji, in sicer niveliranja navzdol. Jasno je, da taki unificirani zakoni potem ne morejo ustrezati visoko razvitemu in zelo diferenciranemu združništvu v Sloveniji. Slovensko združništvo si mora zato prav kmalu izdelati načrt enotnega združnega zakona in porabiti ves vpliv, da se izvrši unifikacija združne

zakonodaje na temelju takega modernega načrta združnega zakona, ne pa na temelju srbskega združnega zakona, ki računa z zelo primitivnimi gospodarskimi razmerami in samo z dvema tipoma zadrug.

(Dalje prihodnjič.)

Dr. F. Grivec:

Obnova po cerkvi.

Pred dvema letoma me je urednik »Socialne Misli« naprosil, naj napišem članek o cerkvi in naj razložim, »kake ogromne vrednote vsebuje ideja cerkve za versko in нравstveno prerobenje naše generacije«; članek naj bi bil posnetek važnejših idej iz slovenske knjige »C e r k v e« ki je izšla v začetku leta 1924. Na žalost sem takrat opazil, da ta misel pri nas še ni zadosti dozorela. Končno pa so vodilne ideje katoliške obnove iz inozemstva prodrle tudi k nam. Na poseben način so se pojavile v novjšem gibanju naše akademske mladine. Starejša generacija je končno uvidela, da se je treba na novo orientirati. Zato upam, da pričujoči skromni članek ne bo ostal glas vpijočega v puščavi.

Vodilne ideje verske obnove so v živi zvezi z idejo cerkve. V 19 stoletju je med kristjani na novo oživela ideja cerkve. Še bolj pa se je po svetovni vojni prebudila zavest, da je pravo krščanstvo istovetno s cerkvijo in da je pokristjanjenje isto kot pocerkvenjenje; da je torej verska obnova mogoča samo v zvezi s cerkvijo. Pri tem se poudarja, da je treba pojmovanje cerkve poglobiti in se povrniti k starokrščanskemu pojmovanju, kakor se razodeva v svetem pismu in v liturgiji.

Kristus je oznanjal krščanstvo kot vero notranje prenovitve, kot kraljestvo božje, ki kakor skrivnostni kvas prekvaša človeka, ga notranje presnavlja in usposablja, da postane vredno gradivo za socialno kraljestvo (cerkev) in odpira vrata v nebeško kraljestvo »veselja Gospodovega«. Cerkev kot vidno socialno kraljestvo, kot trdno organizirana družba je podobna stavbi, zgrajeni na nepremagljivi skali, obenem pa je tudi živ organizem, ki prejema življenje iz Kristusa, kakor mladika iz trte. Isti apostoli, ki so bili prvi nositelji božjepravne cerkvene oblasti, so obenem prejeli oblast in dolžnost posvečevanja vernikov kot izbrani organi za posredovanje nadnaravnega življenja.

Prva blagovest, ki je ožarila Pavlovo duhovno oko, je bila vest, da so kristjani, katere je preganjal, udje Kristusovi, da je cerkev Kristus sam, skrivnostno telo Kristusovo; da je torej preganjal Kristusa, ko je preganjal cerkev. Prebivanje Kristusa v cerkvi, cerkev kot skrivnostno telo Kristusovo, nadnaravna istovetnost Kristusa in cerkve — to je časovno in psihologično prva krščanska ideja najbistroumnejšega apostola Kristusovega; ta ideja je v središču njegovega mišljenja in doživljanja, v središču njegove vere in njegovega nauka. Vedno mu je bila pred očmi cerkev, prešinjena po Kristusu, napolnjena s Kristusom, ljubljena nevesta

Kristusa, eno s Kristusom. Verniki so v Kristusa potopljeni, z njim oblečeni in spojeni, so Kristusovi, v Kristusu in s Kristusom; Kristus pa je v njih kot srce v telesu in glava s telesom. Zato med kristjani ni razlike med stanovi in narodi; vsi so eno v Kristusu. Kakor je kraljestvo božje osnovna ideja evangelijev, tako je mistični Kristus, mistično telo Kristusovo vodilna ideja apostola Pavla.

To je prešlo v mišljenje in življenje prvih krščanskih stoletij. Kraljestvo božje in mistično telo Kristusovo je vodilna ideja liturgije. Prav tako so cerkev pojmovali cerkveni očetje. To pojmovanje je prevladovalo v srednjem veku. Vnanji razlogi so povzročili, da se je v katoliškem bogoslovju od 16. stoletja dalje bolj naglašala hierarhična cerkvena organizacija; proti protestantski tajitvi cerkvene oblasti in hierarhije se je morala vprav vnanja cerkvena organizacija bolj braniti in dokazovati. Vatikanski cerkveni zbor (1870) je mnogo razpravljal o cerkveni organizaciji, a obenem toplo priporočal, naj se cerkev vernikom predstavlja kot mistično telo Kristusovo in naj se to pojmovanje globoko vtisne v duše vernikom. Samo slučajno je, da se na Vatikanskem cerkvenem zboru ni še več razpravljalo o tem predmetu; cerkveni zbor je bil namreč prekinjen po vojnih dogodkih. V zadnjih desetletjih, posebno po svetovni vojni se med katoličani večkrat poudarja, da se je treba vrniti k Pavlovemu in liturgičnemu pojmovanju cerkve.

Prvi kristjani so se živo zavedali, da so kot člani cerkve eno s Kristusom in v Kristusu. To jim je dajalo moč, da so se mogli notranje prenavljati in dvigati nad pogansko propalost. Notranje prenovljeni in v Kristusu združeni kristjani so se zavedali, da cerkev ni samo pravno urejena družba, marveč tudi nadnaravno živ organizem, nadnaravna vzajemnost, solidarnost, skupnost, občestvo (communio). Apostol Pavel jih je opominjal, da v organizmu cerkve vlada popolna vzajemnost in solidarnost, kakor med udi človeškega telesa; če eden trpi, vsi trpe, če se eden veseli, se vsi vesele. Zato so bili enega srca in enega duha; med njimi ni bilo ubožnih, ker so bogatejši prinašali prispevke »k nogam apostolov in se je delilo vsakemu, kakor je kdo potreboval« (Apostolska Dela 4, 32—36). Tako se je z močjo duha, ki je potekal iz cerkvenega občestva, iz skrivnostnega Kristusovega telesa reševalo socialno vprašanje. Z notranjo prenovitvijo človeka in človeštva se je prenovila človeška družba.

Prvi kristjani so se tako živo zavedali cerkvene občestvenosti, da so se s to zavestjo udeleževali krščanskih posvečevalnih sredstev (zakramentov) in liturgije (bogoslužja), ne samo za lastno korist in za svoje posvečenje, marveč tudi za posvečenje in pospeševanje socialnosti in občestvenosti. Središče bogoslužja in posvečevalnih sredstev je liturgija. In vprav Evharistija je živ spomin in uspešno sredstvo skupnosti s Kristusom in v Kristusu; vsi, ki so deležni evharističnega kruha, postanejo (po nauku apostola Pavla) en kruh in eno telo, se zraščajo v eno nadnaravno telo, čigar glava in srce je Kristus. V evharističnem

bogoslužju se na razne načine izraža, da so vsi kristjanje bratje v Kristusu. Škof in duhovnik nagovarja v liturgiji vernike kot svoje brate, verniki pa spoštujejo škofa in duhovnika kot svojega očeta. Podložniki in predstojniki, ubožci in bogatini, preprosti in izobraženi, vsi so člani mističnega Kristusa, vsi so bratje, vsi so ena krščanska družina, en organizem.

Današnjemu človeštvu (tudi katoličanom) se preveč pozna, da je dolgo dihlo v ozračju sebičnega individualizma. Naj bi se vsi, ki se udeležujejo liturgije in evharistije, zavedali kako evharistija in liturgija izraža, goji in pospešuje bratstvo, socialnost in občestvenost. To je duh in življenje Kristusove cerkve.

Cerkev torej ni samo voditeljica in učiteljica vernikov, marveč tudi nevesta in zato mati vernikov. To ni več navadno predstojništvo in podložništvo; to je ena družina, katere člani se iskreno ljubijo, spoštujejo in se vzajemno podpirajo. To ni človeško kraljestvo, marveč kraljestvo božje, kraljestvo Kristusovo; papež, škofje in duhovniki ne vladajo v svojem, marveč v Kristusovem imenu; Kristus vlada po cerkvi. Verniki pa so s Kristusom zvezani ne samo kot člani in podložniki cerkve, marveč tudi po tesnih in živih nadnaravnih vezeh, po milosti in po neizbrisnem znamenju svetega krsta in birme, posebno po sveti Evharistiji; torej so res svobodni otroci božji in bratje Kristusovi in v Kristusu. Najidealnejša enakost, bratstvo in svoboda! Nadnaravne žive zveze vernikov z glavo cerkve, s Kristusom, so vzvišenejše nego pravne (moralne) vezi hierarhične cerkvene oblasti. Tudi najpreprostejši vernik se more po tesni zvezi s Kristusom kot svoboden otrok božji povzpeti visoko nad zastopnike cerkvene oblasti in more vsled žive solidarnosti cerkvenega organizma vplivati na vso cerkev, jo poživljati in jo v najboljšem smislu reformirati. To ni suha neizvedljiva teorija marveč po cerkveni zgodovini obilno potrjena resnica. Čim bolj so posamezne osebnosti združene z Bogom in čim čistejše so, tem večja je moč in veličina cerkve. V cerkvenem organizmu je vsaka celica odvisna od celote, celota pa od posameznih celic.

Pojem »mistično telo Kristusovo« obsega notranjo in vnanjo stran cerkve, vidno cerkev v živem in bistvenem odnosu do dejansko živega Kristusa, ki še živi in deluje v cerkvi in po cerkvi. Ta pojem nas opozarja, da cerkev ni samo trdna stavba in organizacija, marveč tudi živ organizem, skrivnostno živo telo Kristusovo, ne samo družba, marveč občestvo (skupnost, vzajemnost). Harmonično se združuje in dopolnjuje pravna organizacija in živi organizem, božjepravna družba in iskrena občestvenost, avtoriteta in osebnost, trdna uredba in socialnost bratske ljubezni svobodnih otrok božjih. Hladne stene, mrzle pregrade in stopnje ožarja in ogreva nadnaravni sijaj in toplota, da postajajo prosojne in privlačne. Trdna stavba in organizacija cerkve je oživljena in ožarjena po organizmu skrivnostnega telesa Kristusovega.

Odtod izhaja nadčloveška moč cerkve, da more z razmerno neznatnimi naravnimi sredstvi dosežati toliko versko in socialno edinstvo. Odtod nadnaravna življenjska moč cerkve, da more dvigati in prenavljati obnemogle in utrujene. Odtod toplota in moč ljubezni, ki izravnava socialna in narodna nasprotja. V tem vzvišenem in globoko resničnem pojmovanju cerkve je rešitev za mnoge dvome, ki mučijo modernega človeka. Tu je rešitev vprašanja osebnosti in cerkve, osebnosti in avtoritete.¹ V tem je navodilo in moč za obnovo človeštva.

Globlje umevanje cerkve in življenja s cerkvijo je vodilna ideja verske in npravstvene (socialne) obnove današnjega človeštva. Svetovna vojna, povojne socialne revolucije in težave so človeštvo opozorile na potrebo poglobitve in prenovitve v Kristusu in v cerkvi, po Kristusu in po cerkvi. Proti socialnim in narodnim nasprotjem se opozarja na bratstvo v Kristusu, na solidarnost udov mističnega telesa Kristusovega; dela se za sporazum med narodi, za ljubezen med katoličani raznih narodnosti za sporazum med kristjani, za mirni sporazum med vsemi narodi. Ako so boljševiki z idejami brezbožnega komunizma² (seveda tudi z nasiljem in terorizmom) dosegli tolike uspehe, ako se organizirajo razne brezbožne internacionale, zakaj ne bi bila mogoča in celo nujna resnična katoliška in krščanska internacionala, ko je vprav krščanstvo verstvo ljubezni in bratstva vseh, ki molijo »Oče naš«. Narodna mržnja med katoličani in kristjani je velika nedoslednost in abnormalnost, velika sramota za katoličane in kristjane, neizmerna škoda za človeštvo. Prav tako je skrajni čas, da se vsi še verni katoličani z vso resnobo lotijo dela za izravnavanje socialnih nasprotij. Kakor je nekdej krščanstvo z notranjo prenovitvijo človeštva deseglo tudi socialno prenovitev, tako naj se tudi dela predvsem za notranjo prenovitev in poglobitev v Kristusu.³

Te ideje so poudarjali papeži Leon XIII., Pij X., Benedikt XV. in Pij XI. Med vojno in po vojni, ko so mnogi zastopniki cerkve zgrehili krščansko idejo ljubezni in miru, so iz papeškega Rima prihajali tako glasni opomini, da so se katoličani zopet bolj vneli za praktično izvajanje osnovnih krščanskih idej. V tem je dijaška (akademska) mladina imela nad vse častno ulogo. Med mladino se je pričelo organizirano gibanje

¹ V »Križu na gori« je nekdo pod naslovom »Prebujenje« (str. 65—68) prevedel odlomke iz knjige: Guardini, Vom Sinn der Kirche. Odlomki o osebnosti niso srečno izbrani, ker se v ostri obliki postavlja problem, a izpušča se njega ugodna rešitev. O tem in o sorodnih vprašanjih gl. knjigo »Cerkve« str. 76—81 i. dr.; knjiga se obširno ozira na pojem mističnega telesa Kristusovega in na druga aktualna vprašanja verske obnove (kraljestvo božje i. dr.).

² S tem hočem samo izraziti, da boljševiki dejansko poudarjajo brezbožnost kot podlago komunizma.

³ Krščanski delavski tednik »Pravica« (1926, št. 12—13) je v tem duhu objavil zanimiv članek »Proti kapitalizmu«; notranja obnova v duhu pravilno pojmovane cerkve, prebujenje cerkve v srcih delavcev in delodajalcev, krščanski duh sv. Frančiška je uspešno sredstvo za rešitev socialnega vprašanja, samo sveti Duh more prenoviti obličje zemlje.

za globljo obnovo v Kristusovem duhu, za odločnejšo socialno pravičnost in za sporazum med razprtimi narodi. V zvezi s tem gibanjem se je pričela bolj poudarjati c e r k v e v kot mistično telo Kristusovo in kot kraljestvo božje; poudarjati in gojiti se je pričela liturgija kot življenje cerkve in s cerkvijo, kot izraz cerkvenega življenja in mišljenja, kot sredstvo verske obnove v življenju in mišljenju.

To mladinsko gibanje je najbolj organizirano v Belgiji, Franciji in Italiji. Nemško mladinsko gibanje je bolj razcepljeno in ima več pretiranih izrastkov, a v bistvu ima vendar iste vodilne ideje kakor pri drugih narodih.

V mladinskem gibanju so se jasno začrtale tri vodilne ideje, ki so končno samo posnetek vodilnih idej zadnjih rimskih papežev. Te vodilne ideje so bile potrjene na mednarodnem mladinskem shodu v Rimu v septembru 1925.

1. Verska obnova in poglobitev v Kristusu in po Kristusu, po cerkvi in po življenju s cerkvijo. Kristus mora vladati v srcih poedincev in v družbi (kraljestvo božje), v vsem moramo upodobiti Kristusa.

2. Delovanje za izravnavo velikih socialnih nasprotij med delavstvom in med drugimi stanovi, za solidarnost in edinstvo med razprtimi stanovi, posebno zanimanje za delavstvo in delavsko mladino, da se kot enako cenjeni del pritegne v organizacijo katoliške mladine. To bo glavni predmet mednarodnega mladinskega kongresa v Lurdu leta 1927.

3. Bratski sporazum in edinost med narodi, predvsem med katoličani, med kristjani in naposled med vsemi narodi. Ta ideja se jako krepko in vztrajno poudarja, večkrat se spaja z odločnim pacifizmom. Ker je med svetovno vojno nastala žalostna mržnja med nemškimi in francoskimi katoličani, se posebno dela za krščansko bratsko vzajemnost med katoličani nemške in francoske narodnosti. A krščanska ljubezen sega še dalje in obsega tudi od katoliške cerkve ločene kristjane. Med francosko, belgijsko in nemško mladino se zbuja zanimanje za cerkveno zedinjenje vzhodnih kristjanov. Predsednik francoske mladinske organizacije, Flory, je obenem podpredsednik društva za spravo med katoliškimi narodi, posebno med Nemci in Francozi (glasilo »Bulletin catholique international«), a to društvo je zopet v zvezi z delovanjem za vesoljno cerkveno edinstvo.

Te tri vodilne ideje so v tesni zvezi z globljim pojmovanjem cerkve, kraljestva božjega, mističnega telesa Kristusovega. V tem pojmovanju so tako veliki in važni nagibi za poglobitev in za pravilno smer verskega življenja, da se morajo v to pojmovanje vglobiti vsi, ki hočejo ljudstvo izobraziti in mladino učiti in voditi v verskem življenju. V zvezi s tem pojmovanjem je tudi liturgično gibanje. Mistično telo Kristusovo, kraljestvo božje in liturgija je v notranji zvezi z omenjenimi vodilnimi idejami in tudi v tesni medsebojni zvezi. Belgijski voditelji liturgičnega gibanja so obenem voditelji belgijske akcije za cerkveno edinstvo, v Parizu so ob koncu lanskega leta priredili liturgični teden za cerkveno

zedinjenje, benediktinci imajo važno ulogo v liturgičnem gibanju in v delu za cerkveno edinstvo. Voditelji nemškega mladinskega gibanja pa so se pričeli živo zanimati za velikega ruskega misleca Vladimira Solovjeva, najglobljega novejšega zastopnika ideje krščanskega edinstva globokega poznavalca božječloveškega organizma mističnega telesa Kristusovega in kraljestva božjega.

Veseli moramo biti naše akademske (dijaške) mladine, da te ideje širi tudi pri nas. Ako ni vse jasno in pravilno, tega ni kriva sama mladina, marveč tudi tisti, ki niso v jasnejši luči o pravem času pokazali globokih vodilnih idej, ki so tako močne, katoliške in krščanske, da bodo gotovo ostale v ospredju katoliškega gibanja.

Ideja bratskega sporazuma med narodi in kristjani se je med našo dijaško mladino (Belgrad, Praga, Maribor) pojavila v obliki ciril-metodijske ideje, ki je naša domača oblika velike mednarodne ideje. Tudi v Ljubljani se je dijaška mladina vedno zanimala za to idejo; le žal, da ni našla zadosti podpore in umevanja pri tistih, ki bi bili dolžni to idejo poznati in širiti. Ta ideja ima pri nas globoke korenine in velike tradicije (Slomšek, Mahnič, Krek, Rogulja). Veliki voditelji našega dijaškega gibanja so jo smatrali za bistveno točko našega programa. Sedaj pa je ta ideja še mnogo važnejša in aktualnejša. V tej knjigi se združujejo in osvetlujejo vodilne ideje mladinskega gibanja, obnova v Kristusu, socialnost in sporazum med krščanskimi narodi; opozarja se na cerkev, mistično telo Kristusovo. Obenem pa se v duhu krščanske vesoljnosti rešuje naše narodno vprašanje in se daje velika opora obmejnim bratom. Neizmerna bo škoda, ako se bo ta ideja zanemarjala.

Vodilne ideje mednarodnega mladinskega gibanja so tako visoke in važne, da se bo treba resno vprašati, ali so naše mladinske organizacije na pravi poti. Resno je vprašanje, ali je bil katoliški shod leta 1923. na primerni višini, ali ni morebiti celo nujno potreben revizije? Čas naglo hiti naprej, posebno po povojnih prevratih.

Mali narodi so v veliki nevarnosti, da zaostanejo in zgrehse pravo pot. A tudi mali narodi morejo imeti častno mesto v organizmu katoliške cerkve in v družini kulturnih narodov. To si morejo zaslužiti in priboriti s smotrenim delom.

Fran Erjavec:

Pregled zgodovine socialističnega gibanja med Slovenci.

Sličen vpliv kakor francosko je imelo na naše delavstvo tudi nemško socialistično gibanje, ki je izmed vseh doslej omenjenih najbolj prepojeno z doktrinarnim marksizmom in ima že od prvega početka najbolj političen značaj. Če izvzamemo Weitlingovo agitacijo okrog leta 1848., moremo imenovati očeta nemškega materialističnega so-

cialističnega gibanja F. Lassallea, ki je ustanovil leta 1863 »Splošno nemško delavsko društvo« in razvil silno agitacijo. Po njegovi zgodnji smrti je društvo le životarilo, zato je imel Marx odprto pot. L. 1864. je poslal v Nemčijo W. Liebknechta, kateremu je uspelo s pomočjo A. Bebla že l. 1868. osnovati »socialnodemokratično delavsko stranko«. Pregarjanje delavskih organizacij v začetku 70. let je obe smeri združilo l. 1875. v Gothi na skupen kompromisen program. Proti-socialistični zakon iz l. 1878. gibanja ni mogel zatreti, kajti že pri volitvah l. 1890. je dobila stranka 1,427.000 glasov in 35 poslancev. Leta 1891. je stranka v Erfurtu svoj program, katerega je ohranila do lani, revidirala v popolnoma marksističnem zmislu. Pri volitvah l. 1907. je dobila že nad 3 milijone glasov, po vojni je pa postala najodločilnejša nemška politična stranka in tudi med vsemi socialističnimi političnimi strankami sveta najmočnejša. — Mnogo počasneje nego politična organizacija se je pa razvijala v Nemčiji strokovna in zadružna, kajti kakor Lassalle tako tudi Marx ni polagal na ti dve panogi socialističnega gibanja skoro nobene važnosti, da, deloma sta mu bila celo sovražna. Prve strokovne organizacije so izšle v Nemčiji zato iz liberalnih vrst (leta 1868.; Hirsch-Duncker) pod vplivom Schulze-Delitzscha. Ta je namreč začel v tistih letih ustanavljati v Nemčiji z geslom »samopomoči« hranilnice, konsumne, produkcijske in druge delavske zadruge brez vsakih političnih aspiracij, dočim je zastopal Lassalle, načelo, da mora pomagati delavstvu v prvi vrsti država, za kar je pa seveda treba, da se delavstvo najpoprej politično uveljavi. Ker so socialistični krogi iz tega razloga strokovno in zadružno gibanje zanemarjali, so se razvijale Schulze-Delitzscheve organizacije prav hitro, zlasti, ker so jih podpirale meščanske stranke in vlada, da bi odvrnila s tem delavstvo od »prevratnih« idej. Ohranile so se do današnjega dne in so štejele n. pr. l. 1891. celih 1382 krajevnih skupin z 63.571 člani. Marksistični socialisti so se lotili iz zgoraj omenjenih razlogov strokovne organizacije z vso sistematiko šele v 80. letih in so imeli l. 1895. že 53 osrednjih zvez z 259.000 člani, a l. 1907. celo 1,690.000. Popolnoma slično je z zadružništvom. Tudi to je zasnoval Schulze-Delitzsch, dočim so ga začeli gojiti marksistični socialisti šele v 80. letih, in sicer z jako lepimi uspehi.

Najresnejšega tekmeca ima pa ogromna organizacija nemških marksističnih socialistov v nemškem krščanskem socializmu, ki se je izkazal v zadnjih desetletjih tudi kot izredno solidna in trdoživa sila. Njegovo jedro je v katoliški južni Nemčiji, uspešno se pa širi tudi med protestanti. Nastalo je krščansko socialistično gibanje v Nemčiji na Kettelerjevo iniciativo (l. 1864. je napisal prvo večje delo o delavskem vprašanju in krščanstvu), toda razmahnilo se je prav šele pod vplivom Leonovih okrožnic (zlasti »Rerum novarum« l. 1891.) ter Monfangovega in Windhorstovega organizatoričnega dela v 90. letih (prvo središče je bil »Volksverein«). Prvi kongres nemških krščansko socialističnih strokovnih organizacij je bil l. 1899. v Mainzu, članov so imele pa l. 1903

še 91.000, a l. 1907. že nad 300.000. Gospodarsko in politično organizacijo imajo vsi sloji nemških katoličanov skupno, ker itak temelji vse njih gibanje na bolj ali manj krščansko socialističnih načelih. Njih politična organizacija, »centrum«, je bila osnovana l. 1871., ko je dobila 724.000 glasov, l. 1907. pa že 2.153.000.

Skoro roko v roki z nemškim socialističnim gibanjem je šlo tudi ono v Avstriji, ki je imelo pač največji vpliv tudi na socialistično gibanje med Slovenci. Prve pojave socialističnih idej in prve znake socialističnega gibanja v Avstriji lahko zasledimo že pred l. 1848. (Weitling se je mudil parkrat tudi v A.), čeprav je čuječa Metternichova policija napenjala vse sile, da ne bi prodrle na zapadu tako živahno obravnavane socialistične in komunistične ideje tudi preko črno-rumenih meja. Na zunaj se je pokazalo to zlasti l. 1848. na Dunaju, ko je dalo v najbednejšem stanju se nahajajoče delavstvo duška svojemu gnevu ter najkrepkeje podprlo uporno meščanstvo; pri novemberskih dogodkih leta 1848. je pa sploh samo delavstvo v zvezi z dijaštvom branilo mlado svobodo pred nastopajočo reakcijo. Da ni moglo vzdržati, je razumljivo, a v naslednjih 50 letih je Bachov absolutizem popolnoma po Metternichovem vzoru skrbel, da je bil že naprej onemogočen kakršenkoli pojav organiziranega delavskega gibanja. Edino, na kar se je moglo v tem desetletju delavstvo opirati, so bila Kolpingova »katoliška društva rokodelskih pomočnikov«, ki jih je l. 1852. zanesel v Avstrijo poznejši dunajski kardinal Gruscha in ki so se razširila tudi med Slovenci. Polom absolutizma konec 50 let, obnovljena ustava l. 1862. in društveni zakon iz l. 1867. so odprli nekaj žarkov upanja tudi delavstvu. Vlada je polagoma uvidevala nevzdržnost njegovega žalostnega stanja ter sklicala več enket (n. pr. oktobra l. 1862.), toda Lassalleova propaganda v Nemčiji in socialistične ideje, ki so se uveljavljale že tedaj na zapadu, so se ji zdele tako nevarne, da je več let odklanjala ustanovitev »delavskega izobraževalnega društva«, za katero se je zlasti zavzemal dunajski žurnalista J. Wagner. To je dovolila šele dne 10. novembra l. 1867. neki skupini dunajskih delavcev, ker so bili ustanovitelji pristaši laberalnih Schulze-Delitzschevih idej. Kljub temu pa pomenja ustanovitev tega društva tudi začetek novodobnega socialističnega gibanja v Avstriji, kajti že naslednjo pomlad je društvo na velikem shodu odklonilo Schulze-Delitzschove nazore ter se izreklo za Lassalleove in kmalu nato za izrečno »socialno demokratične«, ob enem je pa začelo z energičnimi poizkusi, da zanese organizacijo in nove predvsem politične ideje tudi v druge avstrijske kronovine, kjer se je že kmalu za dunajskim ustanovilo tudi več takih izobraževalnih društev (v Ljubljani l. 1869.) in celo nekaj strokovnih (zlasti tiskarskih organizacij).

(Dalje prih.)

Politični pregled.

Zunanjepolitični dogodki. Ženevska pogajanja za vstop Nemčije v Društvo narodov so se razbila. Vsa Briandova diplomatska spretnost, vztrajnost in potrpežljivost je bila brezuspešna. Zastopnik Švedske prof. Unden je bil voljan odnehati in odstopiti svoje mesto v prid kaki drugi državi, Španija je umaknila svojo zahtevo po svojem zastopstvu v svetu Društva narodov, istotako Kitajska, Poljska se je zadovoljila z nestalnim sedežem namesto s stalnim, toda končno so se pogajanja razbila, ne samo ker Brazilija po prvotnem popuščanju ni odstopila od svoje zahteve, da mora istočasno s sprejemom Nemčije dobiti stalno mesto v svetu Društva narodov, nego tudi vsled izzivajočega nastopanja nemških zastopnikov; nemška zastopnika sta se držala črk locarnske pogodbe, da bo Nemčija sprejeta v Društvo narodov, in sta se protivila obveznosti, da bi v hodočem zasedanju glasovala za začasno zastopstvo Poljske v svetu Društva narodov. Stališče Nemcev je bilo sicer korektno, pa prav nič ni odgovarjalo duhu statutov Društva narodov, duhu pomirljivosti in pripravljenosti na žrtve in popuščanja v prid celokupnosti in svetovnemu miru. Brez takega duha pripravljenosti je Društvo narodov nemogoče, je mrtvorjeno dete. Ta kriza v Društvu narodov bi mogla imeti nedogledne posledice. Da jih odklonijo, so na Briandov predlog sklenili, da se vprašanje sprejema Nemčije odloži na jesensko, septembersko zasedanje Društva narodov in izvolili odbor, ki se bo bavil z reorganizacijo Društva narodov in sestavljal predloge do jeseni. V ta odbor je bila pozvana tudi Nemčija. Stresemann je na povabilo odgovoril, da bo Nemčija poslala svojega zastopnika, naglasil je pa, da udeležba nemškega zastopnika pri posvetih ne bo vezala Nemčije v njeni svobodi pri odločevanju glede vstopa v Društvo narodov.

S temi sklepi Društva narodov kriza v tej veljavni instituciji še ni odstranjena in ni zaenkrat še nobenega jamstva, da bo položaj boljši meseca septembra. Dokler ne bodo pristopile Združene države severne Amerike, bo Društvo narodov v stalni, četudi morda ne vsikdar vidni krizi, tembolj, ker ima Društvo narodov ne samo lojalnega nasprotnika v Združenih državah, marveč tudi načelnega in odkritega sovražnika v boljševiški Rusiji. Nemčija se pravkar pogaja z Rusijo zaradi varnostnega pakta, ki naj bo po poročilih nemških listov dopolnilo k locarnski pogodbi in se ne sme smatrati kot izraz, da izbira Nemčija opcijo med vzhodom in zapadom. Predmet teh po-

gajanj oficijelno dosedaj ni razglašen in je zlasti francoska javnost precej razburjena, čeravno se od nemške strani zatrjuje, da gre samo za pogodbo, s katero bi se Nemčija in Rusija zavezali, da ostanete nevtralni v slučaju političnega ali gospodarskega spora ene ali druge strani s kako tretjo državo.

Po drugi strani je javnost presenetila vest, da je Rusija sklenila z Litvansko pogodbo, s katero se zavezuje, da bo nudila Litvanski diplomatsko pomoč za pridelitev vilnskega okraja Litvanski in svojo pomoč v prašanju Memela. Stališče Nemčije v Ženevi in ta nastop Rusije ni ravno najlepši poklon Poljski. To bo Poljsko še bolj priklenilo na Romunijo, oziroma malo antanto. Jasno se je to že pokazalo pri obisku ministrskega predsednika in zunanjega ministra Poljske republike grofa Skrzynskega v Pragi sredi meseca aprila povodom podpisa arbitražne pogodbe med Poljsko in Češkoslovaško in likvidacijske pogodbe, ki ureja vsa pravna in finančna vprašanja, izvirajoča iz delitve v Tešinskem okraju in na Slovaškem. Skrzynski je govoril v Pragi o slovanskem bloku in srednji Evropi, ki naj bi, izkušnjo preteklosti za seboj, odločno branil zaklad svobode. In Skrzynski je bil v Pragi z velikimi simpatijami sprejet. Tudi dr. Beneš je povdaruil soglasnost politike obeh držav in izrazil željo po trajnem sistemu vzajemnega delovanja na gospodarskem in kulturnem polju.

Mussolini je obiskal Tripolis in ob tej priložnosti najavil stremljenje po obnovi rimskega imperija — po italijanskem cesarstvu. S tem je odvrnil bojazen, da bi utegnili nastati zapletljaji radi italijanskih pretenzij na Balkanu, ki so gospodarskega in političnega značaja. Mussolinijev pogled je obrnjen na kolonialno politiko v Afriki, ki naj zabriše italijanske neuspehe v preteklosti, ustvari s slavo in sijajem moči ovenčano novo Italijo, ki bi se predstavila svetu kot enakovredna vrstnica Angliji in Franciji kot kolonizatorskima velesilama. Mussolinijevim besedam so takoj sledila dejanja. Oddelek italijanskih čet se je izkrcal na ozemlju Nogal v italijanskem Somali na vzhodni afriški obali zapadno od Abesinije in prevzel italijansko gospodarstvo v deželi. To se je zgodilo v sporazumu z Anglijo, ki si hoče ohraniti italijansko prijateljstvo za slučaj vojnih zapletljajev s Turčijo radi Mosula. Evropsko časopisje pa misli, da Mussolinijevi načrti še dalekosežnejši in da misli v sporazumu z Anglijo na delitev Abesinije, katere severni del naj bi pripadel Italiji, to je ozemlje Aksuma in Aduca. L. 1885. je abesinski cesar Janez premagal italijanske čete, ki so zasedle Massano, l. 1896. je pa

Italijane strahovito porazil pri Adni cesar Menelik. Od tedaj poizkuša Italija osvojiti te kraje z mirnimi sredstvi, z gospodarsko politiko, ki je prav uspešna. Anglija pa stremi za zapadnim delom Abesinije in Francija za južnim delom. Pri tej svoji nameri bo Mussolini zadel na odpor energičnega Kemal-paše, ki ima tudi svoje dalekosežne načrte glede severne Afrike. Zelo uspešna je italijanska gospodarska politika napram Grški. Ojačena italijanska industrija je tam našla široko polje in tudi Mussolinijeva cerkvenopolitična linija izpodriva v Grčiji dosedanj francoski vpliv.

Grški diktator Pangalos se je dal izvoliti za predsednika republike, zadržal bo pa istočasno mesto ministrskega predsednika. Volitve so bile farsa, ker je bilo opoziciji onemogočeno postaviti kandidate. Pri volitvah je bila zelo slaba udeležba, vodili so tudi vojaki, Pangalosovi pristaši. Opozicija se volitev ni udeležila. Monarhistična struja raste in pravi, da Pangalosova absolutistična politika samo pospešuje monarhistično misel.

Fr. S.

Notranjepolitični razvoj. Vlada takoimenovanega narodnega sporazuma, ki je bila 29. aprila 1925 imenovana, se je zrušila s krizo, ki jo je napravil Radić 31. marca. Ta vlada, ki ji je prorokoval Radić dolgo, plodonosno dobo, se je zrušila, ker ni temeljila na poetično opevanem sporazumu, marveč je bila politiko resničnega sporazuma le prekinila, onemogočila njen nadaljnji naravni razvoj. Bila je zgolj plod nasilja PP vlade in sledeče mu popolne kapitulacije g. Stjepana Radića in njegove stranke. Zato je morala pasti. Nihče v parlamentu ni dvomil, da je Radić brez zahrbtnih misli zaplaval v centralistični tok in je upal s svojim novim političnim pravcem doseči za stranko in Hrvate stvarne uspehe, kakor jih je prej v skrajni opoziciji dosegel samo v strankarsko-organizatornem oziru, v stvarnem oziru pa je doživel popoln fiasko. Le tako si je — vsaj pri normalnem človeku — mogoče razlagati, da je že ob preokretu, pa tudi pozneje, pljuval na svojo prejšnjo politično smer, se brez vsake potrebe samega sebe poniževal in brez vsakega povoda začel napadati in smešiti svoje bivše najboljše zaveznike, tako da so zmajevali z glavami celo njegovi novi zavezniki. Njegove postojanke med hrvatskim narodom, navidez skoraj neporušljive, so se začele majati. S pozitivnim delom je mislil Radić svoj narod zadovoljiti, naslikal mu je blesteč gospodarski program, ki da bo dvignil gospodarsko uničene dežele, ko bo izršen, in napovedal je red v državni administraciji. Toda besedam niso sledila dejanja, in Radić, velik v demagoštvu in organizatornem delu, se je pokazal za stvarno delo popolnoma nesposobnega, naravnost kot nekak antipod dr. Korošca, ki v primeri z Radićem malo govori, pa je v pozitivnem delu velik in uživa v parlamen-

tarnih krogih ugled izredno delavnega, sposobnega in praktičnega državnika, nič manj kot politični voditelj in taktik. Radić je čutil ta svoj položaj in ga je jezilo, da je bil ujetnik radikalne stranke, dasi je šel prostovoljno v to ujetništvo in ni bil zahteval nobenih garancij ob svojem vstopu v vlado. Svojemu resoru ni bil dorasel, da bi se mogel izkazati, sicer pa je moral plesati, kakor so mu svirali radikali. Za svoj narod ni mogel ničesar, pa prav ničesar v taki vladi doseči. V narodovi duši odmeva jočo disonanco je mislil ublažiti s svojo zgovornostjo, podal se je na skrbno pripravljene agitacijske turnee, kjer je ljudstvu predstavljal svojo politiko v nasprotju z dejanskim stanjem, napadal svoje vladne tovariše in se predstavljal kot politični junak, ki bo strl vso korupcijo in zavedel red v državo. To nelojalno postopanje mu je prineslo jezo in naravnost sovraštvo radikalnih ministrskih tovarišev in s svojimi nepremišljenimi izjavami proti raznim državam se je diskreditiral kot resen državnik.

Padeč RR vlade je bil neizogiben in mnogi so pričakovali, da bo Radić napravil krizo še pred glasovanjem za nepopularni dvanaest in pol milijardni proračun. Toda Radić je ostal optimist. Prepričan je bil, da uživa tako naklonjenost krone, da bo po Pašićevem padcu postal diktator v vladi in bo po neuspeli Uzunovičevi vladi dobil on državno krmilo v roke. Ta optimizem je bil povsem neopravičen, zato Radić skoraj ni mogel verjeti, da je izpadel iz vlade in da se je mogel brez njegove vednosti ustvariti drugi Uzunovičev kabinet, ki tudi trdi, da je stabilen, pa temu nihče ne verjame.

RR vlada je bila sterilna kakor še nobena druga. Parlamentu ni razen proračuna mogla predložiti že pripravljenih zakonskih predlogov, ker ni bilo kljub nasprotnemu stalnemu zatrevanju nobenega sporazuma. Radićevci so pač glasovali za zakone, ki so bili predloženi že pod PP vlado, niso se pa mogli sporazumeti z radikali za noben zakonski predlog, ne za zakon o izenačenju davkov, ki so ga ves čas obljubovali, ne za že izdelani novi občinski zakon, ne za katerikoli drugi, izvemši za kazenski zakon, ki je bil predložen narodni skupščini zadnji moment, ko so že radikali in radićevci napovedovali krizo.

V parlamentarnih krogih je bilo splošno prepričanje, da je RR vlada postala nemogoča, toda kdo bo napravil krizo, ali Pašić ali Radić? Pašić je čakal na Radića, ker je imel v tem slučaju večje upanje na volilno vlado. Tako je Radić — zrušil Pašića, istočasno pa je zrušil tudi — sebe. Radićeva pretveza za krizo ni bila iskrena, marveč je bila preračunjena samo za volilce, za popularnost, ki utege pri hrvatskem narodu doseči svoj namen. Radićeva zahteva, da naj parlament v času med katoliškimi in pravoslavni prazniki dela in da je od izpolnitve te njegove zahteve odvisen nadaljnji obstoj vladne koalicije, je

bila neiskrena, ker so radičevci glasovali proti tozadevnemu predlogu opozicije in je Radić pozneje to zahtevo sam umaknil. Zato se je pa tem glasneje skliceval na zahtevo, da se korupcijska afera Radeta Pašića mora razčistiti v parlamentu. Za to zadevo pa ni imel nobenih zaslug, ker jo je spravila opozicija pred parlament in je ona Radića prisilila, da je zavzel to svoje stališče, ker bi sicer bil pred hrvatskim narodom obeležen kot zaščitnik korupcije. Njegov klub se je razcepil in je hrvatski narod zadela tragika, da se utegnejo njegove tesno strnjene politične vrste razklati. Jedro te tragike pa obstoji v tem, da so se zrelejši hrvatski politiki odcepili od Radića v spoznanju, da je z Radićem nemogoča uspešna politika, po drugi strani so pa obeleženi kot politični oportunisti. Radiću ne bo težko označiti jih pred ljudstvom kot pristaše zaščitnikov korupcijske linije. Če bi se bila HSS otesla Radića, ostala kompaktna in stopila v opozicijo, bi bil to znak, da gremo nasproti boljšim časom in da je hrvatski narod politično dozorel. Tega pa ni storila in je danes hrvatski narod na slabšem nego je bil pred vstopom Radića v vladu. To je najboljši nauk, koliko je vredna oportunistična teza, češ, da je vsaka udeležba na vladi boljša za narod kot opozicija. Fr. S.

Uredništvo je prejelo:

Šuklje F.: *Iz mojih spominov*. I. del. Ljubljana, 1926. Založilo Kat. tiskovno društvo. Str. 217, cena 70 Din. — Bivši mnogoletni deželni in državni poslanec ter predzadnji kranski deželni glavar gosp. dvorni svetnik Fr. Šuklje je izdal pod zgornjajšim naslovom svoje memoare, ki bodo nedvomno vzbudili veliko pozornost.

Kulturni pregled.

Vidovičev kulturno-etični pokret. Zasedovali smo Vidovičev kulturno-etično delo od njegovih prvih početkov v večernih srednješolskih tečajih za odrasle v Sarajevu do današnjega dne, ko se je to delo razvilo v gibanje, ki ima svoje množične pristaje širom Jugoslavije, pa tudi po vseh naselbinah v inozemstvu, kjerkoli bivajo Jugoslovani, posebno med Srbi in Hrvati. Dasi Vidovič nikdar ni stal kakorkoli blizu katoličanstvu, se vendar nismo pomišljali, da v polni meri priznamo njegove zasluge zlasti na socialno-kulturnem polju. Saj je s svojim delom dvigal značaje in eksistenco, ki bi bili, še dalje prepuščeni sami sebi, žalostno vegetirali ako ne popolnoma propadli.

Ko je g. Vidovič kasneje razvil svoje delo v široki javnosti (kongres v Sarajevu) kot splošno etičnomoralno prizadevanje za povzdigo npravnosti, smo tudi to dejstvo simpatično pozdravili, dasi seveda ne brez pri-

držka. Na kongresu je postalo iz Vidovičevih izjavljaj povsem očito, kako daleč stoji od vsakega pozitivnega krščanstva. Kasneje je sicer svoja izjavljaj popravljal — že na kongresu in kasneje v svojem glasilu »Novem Čovjeku« — v tem zmislu, da ne zameta nobene vere kot pripomočka za moralno dviganje mas, a le kot pripomočka, ne pa kot temelja in vira vsake etike in morale. Jasno je, da s katoliškega stališča, ki priznava osebnega Boga in izvaja vso etiko in moralo iz njegovih zakonov, ki so za vsakogar brezpogojno obvezni, ki mu ni dovolj, da bodi človek samo človek, marveč hoče, da stremi človek za bogopodobnostjo in se dviga do svetništva — jasno je, da s katoliškega stališča tako pojmovanje vere in etike ni sprejemljivo. Zato smo o priliki sar. kongresa mislili, da more biti V.-evo etično-moralno gibanje le toliko v splošni blagor, kolikor bo obšlo vsaki veri in cerkvi popolnoma odtujene posameznike in mase. Saj je že z golega socialno- in narodno-kulturnega stališča velika pridobitev, ako se čim večje število pripadnikov celote dvigne iz nenravnosti in nevednosti. To je pridobitev ob sebi. Vrh tega pa resnično etično in moralno misleč in čuteč človek ne more biti daleč od Boga, ne more biti neobčuten za njegove nagibe in navdihe. Prej ali slej ga najde in spozna.

Zato tedaj smo pozdravili Vidovičev etično-moralni pokret, to pa tem rajši, ker so moralna načela, ki jih propagira, v bistvu krščanska: ljubezen do bližnjega, spolna zadržanost izven zakona, preziranje materialnih užitkov itd. Celo za pozitivno verujoče, a mlačne in slabe kristjane bi moglo Vidovičev gibanje biti koristno v toliko, ker jim doprinese dokaz, da krščanske moralne zapovedi niso morda samo zahteva prestrogo gledajoče cerkve in duhovščine, marveč splošna norma kulturnega človeka.

Končno smo pozdravili Vidovičev etično-moralni pokret prav posebno tudi zato, ker smo v njem upali najti krepkega sobojnika proti moralnemu zastrupljanju naroda po dnevnem tisku, kinu itd. Vidovičev pokret bi moral vplivati, da bi se iz liberalnega časopisja iztrebila umazanost, ki se tako bohotno pase po njej pod pretvezo svobodomiseltva. Vidovičev pokret podaja dokaz, da more pravo svobodomiseltvo izhajati tudi brez nemoralnih sredstev, še več: da ta sredstva zametuje in jih pobija. In končno bi moral Vidovičev pokret in njegovi nedvomni uspehi odpreti političnim svobodomislecem in kulturnobojnežem oči in jih prepričati, da so mase kljub vsemu še vedno bolj dovtetne za lepo in dobro nego za ostudnosti in podlosti. Saj je hvala Bogu človek vendarle človek in če se trenutno poživini, se čuti nesrečnega in želi zopet vstati.

In vendar kljub vsemu pozitivno dobro, ki se snuje v Vidovičevem pokretu in

po njem, moramo za katoličane to gibanje odločno odkloniti. Kljub vsem nasprotnim zatrjevanjem je namreč vedno bolj očitno, da nasproti veram in cerkvam ni nevtralnno in še manj dobrohotno, marveč da jim je odločno nasprotno. Kdor le malo čita »Novoga Čovjeka«, je moral opaziti, kako iz večine sestavkov diha pritajen srd in sovražstvo proti cerkvi in duhovščini. »Novo Svjetlo«, zagrebško glasilo istega gibanja, katoliško duhovščino neprikrito napada. Glavno je pa to: Vidovičev pokret sploh ni nikako indiferentno etično moralno gibanje, marveč se čisto odločno razvija v sektarstvo na podlagi jogiške filozofije. Na kaži-potu Vidovičevega pokreta stoji zapisano: Proč od krščanstva! Proč vsaj od pozitivnega krščanstva! Vidoviču in njegovim duševnim sodelavcem Kristus ni več ne manj nego kateri izmed indijskih, perzijskih, egip-tovskih ali grških modrijanov.

Pustimo za trenotek ob strani vse nad-naravne vidike in vprašajmo samo po tem, kaj je ustvarila v kulturnem pogledu ka-terakoli poganška vera ali filozofija in kaj krščanstvo! Ne tajimo veličine zlasti grške kulture, ki je ustvarila mnoge trajne vred-note in zlasti s preceptivijo na Rim pripra-vila pot krščanstvu. Pa vendar — kakšen neprimerljiv, vse do temelja prerajajoč ko-rak naprej in navzgor! Saj ni šlo naenkrat, marveč silno polagoma in še danes smo silno oddaljeni od ideala krščanske kul-ture, krščanske zaednice vseh narodov na svetu. Toda ideal imamo, ki kaže nezmotno navzgor, samo navzgor, ki kulturo nepre-stano pomlaja in dviga. Takega nezmotnega, v sebi resničnega, življenje in moč izžarja-jočega ideala ni imela nobena stara kul-tura, izzvenši židovske; zato so tudi vse zagazile v danes nam neumljive zmote in zablode, začele propadati in propadle. In ta ideal naj bi sedaj zavrgli in šli razpiha-vati ognje, ki so dovršili svojo nalogo ob svojem času in ugasnili in nam danes ne morejo dati ne svetlobe ne toplote? Ne, tega noben pameten človek ne more hoteti.

Toda mi smo tudi verni katoličani! Mi verujemo v resničnost katoliškega nauka in v božje poslanstvo katoliške cerkve. Nikdar ne moremo zato hoteti, da bi se le eden izmed nas odtujil ali izneveril katolištvu. Ne moremo hoteti, da bi se kdo odtrgal od živega zublja in se izgubljal za kresnicami. Nočemo tega za posameznike in še manj za celoto. Zato izjavljamo: Vidovičev po-kret je zmoten in ga odklanjamo. Vidovič mora svoje kulturno delo, svojo šolo za odrasle čisto točno ločiti od svojega sektar-stva! Ne sme siliti učencev, da se naročajo na njegove liste, ne sme zahtevati od njih, da širijo njegove in njegovih sodelavcev propagandistične spise in tiskovine — krat-komalo ne sme jih izrabljati v svoje po-sebne svrhe. Ali pa naj v prospektih vna-prej jasno in odkrito pove, da sprejema le tiste učence, ki se hočejo pridružiti nje-go-

vemu gibanju, ki ni ne katoliško ne kršćan-sko. Med poštenimi ljudmi čisti in pošteni račun!

I. K.

Literatura. Uredništvo je prejelo na-slednje publikacije:

Dr. Kolnik Janko: Slovensko-francoski slovar s seznamom nepravilnih glagolov. V Ljubljani, 1925. Založila Jugoslovanska knji-garna. Str. 382, cena 70 Din. — Učenje in znanje francoščine pri nas vedno bolj na-preduje, zato je bil tak slovar nedvomno potreben. Izrazov obsega okroglo 25.000 in priporoča ga tudi jako lična zunanja oblika.

Talija U.: Neumrlost čovječje duše u po-vijesti i u umovanju čovječanstva. II. pre-radjeno izdanje. Dubrovnik, 1925. Tisak i naklada knjižare »Jadran«. Str. 129. — Jako lepo, lahko pisano delo, ki nam na nazoren in prepričevalen način dokazuje neumljivost duše.

Badjura R.: Jugoslavenske Alpe. (Prak-tični vodič.) Lečilišta, letovišta, kupatila, prirodne znamenitosti, izleti, alpske ture. I. deo: Slovenija. Prvo izdanje; zemlje-vida, načrt Ljubljane, 74 slika. Ljubljana, 1922. Tisak i naklada: Ig. pl. Kleinmayr in Fed. Bamberg. Str. 514, cena 100 Din. — Prvi poizkus slovenskega Baedekerja je precej uspel, čeprav pisatelj, sodeč že po čudno zmedenem naslovu knjige, v začetku menda niti sam ni bil na jasnem, kaj hoče podati. Druga izdaja naj vsekakor nosi samo naslov »Vodnik po Sloveniji« ter jo naj pisatelj v to svrhu dopolni še z onimi slovenskimi pokrajini, ki sedaj manjkajo (Podravje, Prekmurje itd. ter vsaj glavne potne smeri iz neodrešenega ozemlja). Vse-kakor pa zasluži pisatelj priznanje, kupcev pa za knjige menda itak ne bo manjkalo, saj jo bo le malokdo mogel pogrešati.

Socialni pregled.

Konec stranke narodnih socialistov. Že pri zadnjih volitvah v našo delavsko zbor-nico je marsikoga, ki je zasledoval naše do-mače strankarske boje zadnjih 7 let, jako presenetil skupni nastop delavskih stro-kovnih organizacij SDS in NSS, še bolj je pa sedaj moralo vsakega presenetiti, da sta se ti organizaciji celo fuzionirali, kar se je zgodilo ravno na dan prve obletnice Ra-dićeve kapitulacije pred g. Pašićem (28. marca 1925). Sicer je res, da teh strokovnih organizacij ni jemati resno, kajti njih šte-vilčna moč je pač brezpomembna (pri zad-njih volitvah v delavsko zbornico zanje od-dani glasovi seveda nikakor ne morejo biti merodajni, ker vsi vemo, kako so bili pri-dobljeni) in tudi programatično ne zasto-pajo nobene ideje, ki bi bila zmožna dati njihovemu pokretu kako trajno življenjsko silo, toda jako značilna je ta fuzija za naše delavstvo in njega voditelje vsekakor. NSS

se je rodila iz odpora proti nemoralni politiki SDS, zato je bil tudi boj, ki se je še nedavno bil med tema dvema strankama, vprav divji. V zadnjem času se SDS pač ni poboljšala, temveč še poslabšala tako, da je postala najnemoralnejša, najreakcionarnejša in najnesocialnejša zastopnica kapitalizma v Sloveniji. Res je, da si je s sredstvi, ki jih je zanesla v Slovenijo in ki jih pri nas uporablja samo ta stranka, ustvarila v zadnjih letih tudi nekako »delavsko« organizacijo (»Samost. strok. delavska Unija«), v katero vklepa nekaj odvisnih ljudi, toda to ji nikakor ne jemlje označenega značaja. Sicer so čudna pota, po katerih je kolovratila zadnja leta izprva še nekaj obetajoča NSS, pritirala to stranko in njeno strokovno organizacijo (»Narodna socialna strokovna zveza«) v popolno razsulo, a da bo končno tako žalostno izginila v SDS, svoji nekdanji najbolj divji nasprotnici, tega vendarle ni nihče pričakoval. Fuzijonirani skupini sta si naredili naslov »Narodna strokovna zveza«, sprejeta skupna resolucija pa povdarja, da bo organizacija podpirala »močno narodnostno politiko« v državi, da odklanja vse »revolucionarne sanjarije« ostalih delavskih pokretov, da želi strniti vse delavstvo v državi na ta program v svrhu okrepitve države in da bo podpirala one »politične močanske sile«, ki bodo »z železno doslednostjo« podpirale njen program. V drugi resoluciji, ki govori o delavskem položaju, ugotavlja Zveza, da se ta vedno bolj poslabšuje in stavi nekaj najobčnejših zahtev glede izboljšanja. — Revščine in praznote tega »programa« menda ni treba podčrtavati še posebe, zato smo tudi prepričani, da ne bo dobila nova organizacija nanj nikogar in da bo šla mimo slovenskega delavstva prav tako, kakor so šla zadnja leta že nešteta »ujedinjenja« materialističnih delavskih organizacij. —c.

Ob »Socialnem katekizmu«. Ker je moj »Socialni katekizem« kot učbenik v rokah toliko naših Orlov, sem dolžan na kritiko dr. Gosarja (SM, št. 3-4) dati nekaj odgovora.

1. Kar tiče obliko, je resnično, da ne bo nihče pisal znanstvene knjige v obliki katekizma. Katekizem je za pouk. Jaz nisem rad sprejel te oblike, ne le zato, ker ni znanstvena, temveč tudi zato ne, ker je težka (težko je najti vedno tako določen izraz, kakor ga zahteva katekizem), a sprejel sem jo, ker jo je orlovska organizacija prav radi te kratkosti in jedrnosti želela, in ker sem prepričan, da se tudi težke reči vendarle dado vsaj v neki splošnosti na ta način povedati.

2. Zakaj sem sprejel v katekizmu besedo »krščanski socializem«? Zato, ker temu nauku, ki ga v katekizmu razkladam, po resnici in pravici pristoji. Da nisem v »Sociologiji« rabil te besede, k temu me je nagnila le opomnja Leona XIII. v okrožnici »Graves de communi«, da ne kaže imeti z načelnimi nasprotniki skupnega imena.

Toda ker se je krščanski socializem že izpočetka tako imenoval (škofa Kettelerja so imenovali »očeta krščanskega socializma«) in ker to besedo zopet uvajajo, a ločijo socializem in socializem vprav po pridevkih »krščanski« socializem in »materialistični« socializem, sem jo vzprejel v SK tudi jaz.

Kolikor vidim, ima dr. Gosar proti temu dva ugovora. Temeljni je, da se ozira SK na »vse delovne stanove«. A nikakor ne uvidim, zakaj se radi tega nauk Socialnega katekizma ne bi smel imenovati krščanski socializem. Mislim, da mu vprav radi tega to ime še prav posebno pristoji. Je socializem, ker hoče urediti družbo po pravičnih socialnih načelih in interes posameznikov podrediti zahtevam socialne blaginje; je krščanski socializem, ker hoče socialno pravico za vse, ki so koristni člani človeške družbe. Ali je kaj bolj krščansko kakor pravica in ljubezen za vse; in ali bi bilo kaj manj krščanskega, kakor če bi oznanjal razredni socializem, t. j. stanovski egoizem? Ne razumem, zakaj ne bi mogel socializem upoštevati pravičnih interesov vseh stanov. Kapitalizem je zadel vse delovne stanove, zato se mora krščanska pravičnost zavzeti za vse. G. misli, da je to nemogoče, češ socializem ni objektivna znanost, ampak povsem praktično teženje. Recimo, da bi bilo tako, toda vsako teženje je teženje za nekimi cilji in stremi za temi cilji po nekih določenih potih. Te cilje in ta pota je pa mogoče umsko dojeti in izraziti, zato je tudi mogoče povedati, kateri cilji niso upravičeni, katera pota niso prava, in tako naravnati teženje na upravičene cilje in prava pota. Vprav to pa je ena izmed prvih nalog krščanskega socializma, pokazati krščanski družbi in delovnim stanovom take cilje in taka pota in očuvati jih zmot in zablod. Ne pravim pa, da se ne bi bilo treba zavzeti predvsem za delavce v ožjem pomenu (zlasti za industrijske delavce), vprav zato, ker jih je kapitalizem najbolj zadel. Zato lahko kdo posveti vse svoje duševno in organizatorično delo delavcem. Toda napačno bi bilo, če bi hotel zato, kakor zahteva G., »urediti družbo predvsem z delavskega vidika«, ne da bi se zadostno oziral tudi »na upravičene zahteve drugih«. Če bi on smel tako delati, bi smel drugi urejevati družbo predvsem s kmečkega vidika, ne da bi se oziral na upravičene interese delavcev, in kako bi mogli potem zameriti kapitalistu, če jo skuša urediti po svoje, ne da bi se oziral na interese ne delavcev ne kmetov? Vprav zato je zopet tako potreben pravi krščanski socializem, ki oznanja predvsem socialno pravičnost in navaja socialne delavce, da naj skušajo pomagati delovnim stanovom v mejah le-te, tako da delajo posamezniki za posamezne delovne stanove, a vedno z ozirom na skupnost in pravice skupnosti. Vsi vemo, da bodo kljub jasnim načelom vendarle v praksi nastajala nasprotja, kjer bo dostikrat težko povedati,

kje je pravična sreda. Vprav zato je pa ena izmed važnih zahtev krščanskega socializma vsaj osrednja skupna zveza vseh delovnih stanov in pa »socialna zbornica«, ki naj bi po zastopnikih vseh stanov »izravnavala nasprotja med posameznimi stanovi in čuvala enoto vsega družabnega organizma« (SK 275 a). Ne razumem, kako more kdo ugovarjati tem tako jasnim načelom o kršč. socializmu. Tak krščanski socializem je oznanjal Krek, takšnega katoliški shodi, in sodim, da bi bila nesreča, ako bi med delavsko mladino prevladali drugačni nazori.

Drugi ugovor proti »mojemu« krščanskemu socializmu je, da sem prezrl nekaj važnih točk krščanskega socializma. To je seveda nekaj drugega. To bi bil pogrešek mojega dela, a ne krščanskega socializma, ki ga delo oznanja, razen če bi kake upravičene točke zanikaval. G. pravi, da sem »postrigel z drevesa krščanskega socializma baš njegove najmlajše in najbolj žive poganjke«, tako da bi se moralo tako obrezano drevo proti moji volji posušiti.

Katere so torej te točke? Delavčeva pravica do primerne deleža na dobičku pri podjetju, socialna dolžnost dela, zahteva po najvišji premoženjski meji in potreba posebne politične delavske organizacije in delavskega tiska. Najprej moram ugotoviti, da nobene teh točk nisem kratkomalo zanikal. Glede prve, ki pa nikakor ni nova, sem na str. 113 dejal, da se »soudležba delavcev na dobičku že tu in tam uvaja«. A zakaj nisem poudaril pravice? Zato ne, ker je to le en način, kako zboljšati delavske plače, in ni še dognano, ali je pravi način. Ponekod delavci sami ta način odklanjajo, češ da jim veže svobodo (prim. Belliot, *Sociologie catholique*, 272). — Sam zase mislim, da bi bila takšna uredba pametna. Glede druge točke, ki je stara, kakor je star socializem, namreč o socialni dolžnosti dela, je bilo že dosti debate. Jaz zase jo na splošno priznavam, saj sem pisal že v »Uvodu in krščansko sociologijo«, da mora biti »socialni zakon dela v dobro urejeni družbi eden prvih zakonov«, to se pravi, kakor sem to pojasnjeval, »čim manj bo ljudi, ki bodo živeli od tujega dela, tem bolj zdrave bodo socialne razmere« (81). V SK merijo na to vse uredbe, ki bi zmanjšale obrestno mero, zakaj zakon splošnega dela bo uvedlo najprej in najbolj življenje urejene družbe samo (prim. kako izpremenjene razmere na Nemškem in v Avstriji uče kneze in nadvojvode raznega koristnega dela). Tudi v zahtevi, da mora krščanski socializem buditi socialno vest in zavest, je to implicite obseženo. Nisem pa prav nič zoper to, če se vprav tam (št. 212 a in 213) doda: »zlasti zavest o socialni dolžnosti dela«. Tudi avstrijski škofje so v zadnjem socialnem pastirskem listu naglasili to dolžnost. Tretja točka je zahteva po najvišji premoženjski meji. Ta je relativno nova;

prednica ji je bila naivna zahteva o delitvi. Tudi ta mislim da je implicite obsežena v zahtevi socialne zakonodaje in socialnega vodstva (št. 214 in 276) z zahtevo delovnega prava, socialne kontrole produkcije in cen. Ne verjamem, da bi se dala doseči takšna omejitev s posebnim zakonom: omejitev zemljiške posesti kajpada (pametno agrarno reformo itak omenjam pod št. 270), a kako posest denarja ali vrednostnih papirjev, ki je vendar najstrašnejša moč kapitalizma! Sicer pa ni pravo zlo sama posest imetja, temveč obrestovanje, ki neprestano jemlje delu in kopiči brezdelju. Če ve G. le kak nov pravičen način, kako naj se to kopičenje omeji, ga bom seveda z veseljem sprejel.

(Konec prihodnjic.) A. U.

Gospodarski pregled.

Poslovna poročila in bilance. Objavljanje bilanc delniških družb je v polnem teku. Zato mislimo, da je prav, če ob tej priliki izpregovorimo o njih par besed.

Dejstvo je, da se v naših bilancah, posebno v bilancah industrije, ne spozna tudi najboljši bilančni strokovnjak. Bilance bank so revne in ne nudijo pravega vpogleda v stanje zavodov. Izmed vseh bank tvori izjemo le Lj. kred. banka, katere bilanca je za naše razmere zgledna, kar je ugotovil že leta 1924. v »Bankarstvu« g. Kosier. Zaradi najrazličnejših nedostatkov je težko posebno navadnemu človeku sklepati iz bilance na boniteto delnic dotičnih zavodov. In kaj naj pripelje navadne ljudi do zaupanja v zavod, če ne bilanca, iz katere vidi stanje zavoda.

Že v prejšnji številki »Soc. Misli« sem omenil, da naše delniške družbe ne skrbje prav nič za publiciteto. Tu navajam značilen slučaj. Uredništvo »Slovenca« je pisalo neki večji delniški družbi, da naj mu pošlje poslovno poročilo za l. 1924. Po par dneh je prišel odgovor: »Čemu rabite poslovno poročilo?« Tak odgovor je značilen za mentaliteto naših gospodarskih krogov in dokazuje, da marsikdo ne ve, kaj pomeni tisk. Naj na tem mestu omenim, da je ena sama delniška družba poslala redakciji svoje poslovno poročilo, t. j. Vevče, dočim jih je bilo treba od drugih šele prositi. Vsa poročila o poslovanju so silno suha in prazna. Izjemo tvorijo poročila Ljubljanske kreditne banke, Kreditnega zavoda, Združenih papirnic Vevč in še par drugih. Posebno v poslovnih poročilih industrijskih podjetij pogrešamo podatkov o produkciji, prodaji in stanju delavstva. Nadalje smo samo v poslovnem poročilu Ljubljanske kred. banke opazili navedbo števila uradništva, dočim nobeno drugo bančno poslovno poročilo tega ne vsebuje, kar pa je važno ne samo za banko, ampak tudi za njene delničarje in vso ostalo javnost. D. P.

VZAJEMNA ZAVAROVALNICA

V LJUBLJANI, DUNAJSKA CESTA 17

je edini slovenski zavarovalni zavod, ki zavaruje proti požarnim škodam poslopja, premičnine in poljske pridelke ter zvonove proti razpoki. Sprejema življenska zavarovanja v vseh kombinacijah.

Ustanovljeno 1852.

TEOD. KORN, Ljubljana

Poljanska cesta št. 8

(prej Henrik Korn).

Krovec, stavbni, galanterijski in okrasni klepar. --- Instalacija vodovodov. --- Naprava strelovodov. --- Kopališke in klosetne naprave. --- Izdelovanje posod iz pločevine za firnež, barvo, lak in med vsake velikosti, kakor tudi posod (škafle) za konzerve.

Karol Polak

delniška družba.

Tovarna usnja, čevljev in galanterijskih izdelkov.

Prodaja en gros in en detail v posebnem lokalu v tovarni.

Vsem,

ki hočejo dobro kavo piti,
priporočamo izvrstno našo
pravo domačo Kolinsko
cikorijo.

Domenik Battelino

Tovarna umelnih kamnov

Ljubljana, Slomškova 19

Izdeluje stopnice, teraco tlak, cevi,
cementne plošče, nagrobne oklepe
in spomenike, stensko oblogo, razne
bane ter splošno vsa v
to stroko spadajoča dela

Seliškar Ivan

: strokovni urar za popravilo :
stolpnih (turnskih) cerkvenih ur.

Montiranje in dostavljanje tudi
novih.

Ljubljana, Tržaška c. 8

== Inserirajte v ==

„Socialni Misli“!

Strojne tovarne in livarne d. d. Ljubljana
Dunajska cesta št. 35.

Leta 1688 ustanov. **zvonarna** Karlovška cesta 1.

Največja, najstarejša in najbolj vpeljana domača zvonarna, večkrat odlikovana na razstavah v svetovnih mestih, kakor: v Parizu, na Dunaju, v Pragi, v Trstu itd. Njeni prvovrstni zvonovi so razstavljeni na vsakokratnih vzorčnih velesejmih v Ljubljani in v Zagrebu.

Najboljši material. Krasni glasovi. Kratek dobavni rok. Absolutno konkurenčne cene. Ugodni pogoji. Zahtevajte cenik.